

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM TEXNOLOGIYALARI

Dilbar Mavlanova¹

Samarqand viloyat Payariq tuman MMTB iga qarashli 1-umumiy o'rta ta'lim maktab

KEYWORDS

Uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimi, "Kasbiy rivojlanish kuni", "Kasbiy rivojlanish soati" tashkil etilishining maqsadi, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari, o'qitish texnologiyalari.

ABSTRACT

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'z mohiyatiga ko'ra ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lmog'i lozim. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi bola shaxsini butun bir ta'lim tizimining markaziga qo'yadi va unga tabiatan berilgan o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarishi uchun har tomonlama qulay, xavfsiz, erkin shart-sharoit yaratadi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.15513481**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Jamiyatning har tomonlama ravnaq topishi, taraqqiy etishi ta'limning rivojlanishiga va mazmunan takomillashib borishiga bog'liq.

"Maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-Yil 21-Iyundagi Pq-231-Son qarori qabul qilindi.

Bundan maqsad: maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari rahbar, pedagog va mutaxassis kadrlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimi samaradorligini ta'minlash, ularning kasbiy bilim, ko'nikma va mahoratini muntazam oshirib borish, Prezident maktablarida to'plangan ilg'or tajribalarni umumiy o'rta ta'lim muassasalariga keng tatbiq etish.

2025-yil 1-yanvardan boshlab maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini kasbiy rivojlantirishning tartibi joriy etilishi belgilandi:

a) maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarini kasbiy ehtiyojlari va malaka toifasidan kelib chiqib tabaqalashgan ta'lim dasturlari asosida uzluksiz kasbiy rivojlantirishning vertical tizimi (vazirlik—malaka oshirish muassasasi — ta'lim tashkiloti)

¹ Samarqand viloyat Payariq tuman MMTB iga qarashli 1-umumiy o'rta ta'lim maktab boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi

yo'lga qo'yiladi;

b) maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlarining xodimlari uchun besh yilda bir marotaba ishdan ajralgan holda o'tkaziladigan malaka oshirish kurslari joriy qilinadi;

v) malaka oshirish tizimi natijalarini baholashning yangi tartibi joriy etiladi va uning doirasida maktabgacha va maktab ta'limi tashkilotlari xodimlarining faoliyat samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratiladi;

g) Prezident maktablarida o'quvchilarni o'qitish, kasb- hunarga yo'naltirish, ularda tanqidiy fikrlash, axborotni izlash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish, olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash bo'yicha to'plangan ilg'or tajribalar uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimi orqali umumiy o'rta ta'lim muassasalariga keng tatbiq etiladi.

2025 -yil 1-yanvardan boshlab pedagog va mutaxassis kadrlar kasbiy rivojlanishining uzluksizligini ta'minlash maqsadida barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarida malaka oshirishning «Kasbiy rivojlanish soati», tayanch umumiy o'rta ta'lim muassasalarida esa, shuningdek, «Kasbiy rivojlanish kuni» kabi shakllari bosqichma- bosqich joriy etildi.

Jumladan, Samarqand viloyat Payariq tumani 4 ta tayanch umumiy o'rta ta'lim muassasalarida va tumandagi barcha umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ham "Kasbiy rivojlanish kuni", "Kasbiy rivojlanish soati" joriy etildi.

1-maktab KRSidan lavhalar

«Kasbiy rivojlanish kuni» doirasida har bitta fan bo'yicha tayanch umumiy o'rta ta'lim muassasalari tanlandi va ushbu muassasalarda o'qituvchilar uchun kasbiy rivojlantirish bo'yicha o'quv mashg'ulotlari o'tkazildi. Ushbu tayanch maktablarida tashkil etilgan o'quvlarda ishtirok etgan boshlang'ich ta'lim fani bo'yicha o'qituvchilar o'rganib kelgan bilimlarini o'z maktablaridagi o'qituvchilarga yetkazishdilar.

Ta'lim sohasidagi davlat siyosatini ro'yobga chiqarish, kadrlar tayyorlashda yagona davlat talablari asosida o'quv-tarbiya jarayonini takomillashtirish, o'quv-adabiyotlari bilan ta'minlash, pedagoglarga uzluksiz metodik xizmat ko'rsatish vazifasini amalga oshirish muhim vazifalardan biridir.

Bugungi tez o'zgaruvchan iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy hayot o'quvchi yoshlar dunyoqarashini shakllantirish yangi pedagogik interfaol metodlardan keng foydalanishni taqozo qiladi. An'anaviy mashg'ulotlar olib borish asta sekin o'z o'rnini intensiv va interfaol metodlarga, noan'anaviy dars o'tish ishlariga bo'shatib bermoqda.

Bilim qanchalik mustahkam bo'lsa, o'quvchi dunyoqarashi, intellektual salohiyati shunchalik rivojlanadi va kamol topadi. Hozirgi kunda o'quvchilar uchun informatsion savodxonlik ta'lim samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Uzluksiz ta'lim tizimining o'rta bo'g'ini bo'lgan umumiy o'rta ta'lim maktablari oldiga qo'yilgan davlat talablariga muvofiq, mazkur ta'lim muassasalari ta'lim – tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish, ilm – fanning so'ngi yutuqlarini amaliyotga joriy etish orqali ijodkor, ijtimoiy faol, yuksak ma'naviyatli, kasb – hunarli, Ona Vatanga sadoqatli, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni ardoqlaydigan, ijodiy va mustaqil fikr yurita oladigan, davlat, jamiyat va oila oldida o'z burchi va javobgarligini his etadigan barkamol shaxsni kamolga etkazish, ularning ongi va qalbiga milliy istiqlol g'oyasini singdirish kabi muhim vazifalarni amalga oshirish nazarda tutiladi.

Ushbu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etish ta'lim – tarbiya jarayonida zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni taqazo etadi. Bu kundagi o'qituvchi tayyor elektron resurslar yordamida dars o'tish bilan chegaralanmasdan balki, ta'limiy resurslarni yaratish hamda uni amalda qo'llovchi o'qitishning zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish fan va uning tarkibiga kiruvchi bilimlar mazmunini o'quvchilarga etkazish malakasiga ega shaxs sifatida faoliyat olib borishi lozim.

Ta'lim jarayonida shaxsga murojaat qilmaslikning iloji yo'q. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi bola shaxsini butun bir ta'lim tizimining markaziga qo'yadi va unga tabiatan berilgan o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarishi uchun har tomonlama qulay,

xavfsiz,erkin shart-sharoit yaratadi. O'quvchi shaxsi bu texnologiyada nafaqat sub'ekt balki keng imkon berilgan sub'ekt bo'lib u ta'lim tizimidagi asosiy bo'lmagan maqsadlarga erishish vositasi emas,balki uning asosiy maqsadi hisoblanadi.

Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limning ta'rifi

Bolalarning ehtiyojlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va o'rganish usullariga e'tibor qaratadigan, ularni o'quv jarayonining markaziga qo'yadigan o'quv yondashuvidir .

Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limning asosiy tamoyillari

Faol ta'lim:

Bolalar amaliy mashg'ulotlar va muammolarni yechimini topish bilan shug'ullanadilar

Ovoz va tanlov:

Bolalar ta'lim olish yo'llarini o'zlari tanlaydilar

Hamkorlikdagi ta'lim:

O'qitish tengdoshlarning o'zaro ta'siri va jamoaviy ish orqali amalga oshiriladi

Tanqidiy fikrlash:

Bolalarga savol berish, tahlil qilish va yaratishga undaydi

O'qituvchiga yo'naltirilgan ta'lim yoki bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim?

O'qituvchiga yo'naltirilgan: Bola shaxsiga yo'naltirilgan:

O'qituvchi asosiy bilim beruvchi hisoblanadi;
O'quvchilar — passiv qabul qiluvchilar;
E'tibor yodlash va standart testlarga tayyorlanishga qaratilgan bo'ladi

Bolalar o'z o'quv jarayonlarida faol ishtirok etadilar;
E'tibor tanqidiy fikrlash, ijodkorlik va hamkorlikka qaratilgan bo'ladi;
Baholash turlicha bo'ladi (loyihalar, taqdimotlar, o'zini-o'zi baholash)

Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limning afzalliklari

Yuqori darajada jalb qilish: bolalar ta'lim olish jarayonlarini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'lganda ular yanada ko'proq ishtiyoq (motivatsiya) va qiziqish bilan o'rganadilar

Barcha bolalarni qo'llab-quvvatlash: bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim turli o'quv uslublari, qobiliyatlar va qiziqishlarga moslashadi

Zamonaviy ko'nikmalarini rivojlantirish: ijodkorlik, muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi

Muntazam o'rganishni rag'batlantirish: bolalar qanday o'rganishni bilib oladilar va kelajakda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlanadilar

Pedagogik texnologiyaning yana bir muhim tarafi ta'lim jarayonidagi bolaning o'rnini va unga kattalarning munosabatidir.

Pedagogik texnologiyani loyihalashtirishda o'quvchi shaxsining individual hamda yosh xususiyatlari, uning tayyorgarlik darajasi hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik texnologiyalarning asosiylaridan biri –bu shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasidir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim bu tabiiy tizim hisoblanib, o'quvchining noyob shaxsiy rivojlanishi, uning o'ziga hos qobiliyatlarini va psixologik yo'nalishlarini hisobga olgan holda shakllantiriladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi insoniylik falsafasi, psixologiyasi va pedagogikasining uyg'unligini namoyish etadi. Pedagogning diqqat markazida o'zining maksimal imkoniyatlarini ishga solib bilim olishga intilayotgan, yangi tajriba-sinovlarni qabul qila oladigan va xayotning harhil xolatlarida mustaqil, ongli va mas'uliyat bilan qaror qabul qilishga qodir bo'lgan butun bir noyob bolaning shaxsiy turmog'i lozim. O'quvchiga ijtimoiy normalar asosida bilim beruvchi an'anaviy pedagogik texnologiyalardan farqli o'laroq shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasida yuqorida qayd qilingan yo'nalish(sifat)larni shaxs tomonidan zabt etilishi tarbiyaning asosiy maqsadi qilib qo'yiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'quvchi shaxsidagi mustaqillik, tashabbuskorlik, javobgarlikni his etish, tanqidiy fikrlash kabi sifatlarini tarbiyalaydi.

Bunda o'quvchini ta'lim tizimiga moslashtirmay, balki o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda rivojlanishi uchun imkon beriladi, uning o'z-o'zini rivojlantirish, mustaqil o'qish, o'zligini namoyon etish, faollashtirish xususiyatlari asosida anglash, mushohada qilish, o'z amaliy faoliyatida sinab ko'rish, yangi g'oya va fikrlarni

bildirish, mavjud muammolar echimini samarali yo'llarini qidirish uchun erkinlik berish, o'quvchining ijodiy, tanqidiy tafakkurini rivojlantirish uchun sharoit yaratiladi. Har qanday o'quvchi o'ziga xos takrorlanmas tabiati, xarakter xususiyatini faollashtirishga, namoyish qilishga intiladi.

O'qituvchi dars jarayonida o'quvchilar tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi usullar (muammoli-izlanish, tadqiqot, dialog, evristik suhbat, munozara, guruhlarda ishlash)dan foydalanib, shunday shart-sharoitlarni tarkib toptirishi lozimki, natijada o'quvchi uchun dastlab neytral bo'lgan ob'ekt kutilmaganda sub'ektiv xususiyat kasb etsin.

Buning uchun o'quv materiallari mazmuni o'qituvchi tomonida o'quvchini qiziqtiradigan, uning shaxsiy tajribasiga mos keladigan, fikrlashga undaydigan, ijodiy yondoshgan holda qayta ishlanadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim o'quv jarayonini loyihalashning o'ziga hos tomonlarini hisobga olishni, ya'ni o'quvchi shaxsi modeliga avvaldan belgilab qo'yilgan talablardan yiroq bo'lishni taqozo etadi. Ijtimoiy o'sish jarayonlarining shaxsga bo'lgan ta'sirini hisobga olgan holda talim jarayonida har bir o'quvchi o'zini yoshlik davri nashidasini sezishi, balog'at davrida erkin, mustaqil, ijodkor va har tomonlama barkamol inson bo'lib o'sishini hisobga olish zarur omillardan biridir.

Hamkorlik texnologiyasi.

Hamkorlik texnologiyasi pedagog bilan o'quvchi o'rtasidagi tenglik, demokratiya hamda sub'ektlar orasidagi o'zaro hamkorlikni amalga oshiradi. Pedagog bilan o'quvchi hamkor va ijodkor sifatida ish yuritib birgalikda mashg'ulot mazmuni, maqsadini aniqlaydilar va birgalikda baholaydilar.

«Komandada o'qitish» metodi

Komandada o'qitishda o'quvchilar teng sonli ikkita komandaga ajratiladi. Har ikkala komanda bir xil topshiriqni bajaradi. Komanda a'zolari o'quv topshiriqlarini hamkorlikda bajarib, har bir o'quvchi mavzudan ko'zda tutilgan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga e'tiborni qaratadi. O'quvchilar o'rtasida tom ma'nodagi hamkorlik har bir o'quvchining qo'lga kiritgan muvaffaqiyatidan quvonish, bir-biriga sidqidildan yordam berish hissi, qulay ijtimoiy-psixologik muhit vujudga kelishi zarur. Mazkur texnologiyada o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirish sifatini aniqlashda ularni bir-biri bilan emas, balki har bir o'quvchining kundalik natijasi avval qo'lga kiritilgan natija bilan taqqoslanadi. Shundagina o'quvchilar o'zining dars davomida erishgan natijasi komandaga foyda keltirishni anglagan holda mas'uliyatni his qilib, ko'proq izlanishga, bilim, ko'nikma va malakalarni puxta o'zlashtirishga intiladi.

“Fokus”metodi

‘Fokus’ metodida bir nechta g'ijimlangan qog'oz koptokchalarga mavzuga doir savollar yoziladi. O'yinni boshlagan boshlovchi koptokchani uloqtiradi. Kim koptokchani ilib olsa, savolga o'sha o'quvchi javob beradi va boshqa sherigiga uloqtiradi. O'yin shu tariqa oxirgi ichidagi g'ijimlangan qog'oz tugaguncha davom ettiriladi.

Hamkorlikda o'qitishning «Birgalikda o'qiyamiz» metodi

Sinf o'quvchilari 3-5 kishidan iborat kichik guruhlariga ajratiladi. Har bir guruh darsda bajarilishi lozim bo'lgan topshiriqni ma'lum qismini bajaradi. Guruhlar topshiriqlarning to'liq bajarilish natijasida o'quv materialining yaxlit o'zlashtirilishiga erishiladi. Mazkur metodning asosiy prinsiplari-komandani taqdirlash, o'quvchilarga individual yondashish, muvaffaqiyatlarga erishish uchun bir xil imkoniyatlarni vujudga keltirish.

Tanqidiy tafakkur

«Tanqidiy tafakkur» uslubi o'quvchi qo'yilgan masala yoki muammo yuzasidan o'z fikrini bayon qilish, o'zgalarning fikrlarini tanqidiy qayta idrok etish, o'z nuqtai nazarini asoslab berish va saqlab qolish imkoniyatiga ega bo'lishiga asoslangan. Odatda bunday zarurat muhohaza xarakteriga ega masalalarni hal etayotganda yuzaga keladi masalan: maktablarda yagona maktab formasi kerakmi? Jamoa transportida maktab o'quvchilari uchun bepul yo'lkira joriy etish kerakmi? Va shunga o'xshash masalalar. Bu narsa o'qituvchiga o'quvchilarning tinglash va muloqot qilish ko'nikmalarini, turli nuqtai nazardan tushunish malakasini rivojlantirish, baxsli masalalarni hal qilish, taxliliy mushoxada yuritish va fikrlash layoqatini oshirish, ularning o'z fikrini shakllantirish mahoratini mustahkamlash imkoniyatini beradi.

“Shturm”metodi

“Shturm”metodida o'quvchilarga mantiqiy savollar beriladi. M-n, 1. Qaysi inson o'tni ham, filni ham hech qanday qiyinchiliksiz joyini o'zgartira olishi mumkin? Shaxmatchi. 2. Elektropoyezd yo'nalishi sharqqa, tutuni esa qaysi tomonga qarab ketyapti? Elektropoyezddan tutun chiqmaydi, chunki u tok bilan yuradi va h.

“3x4” texnologiyasi

Ushbu mashg'ulot o'quvchilarni aniq bir muammoni yakka holda (yoki kichik jamoa bo'lib fikrlab hal etish, echimini topish, ko'p fikrlardan keragini tanlash, tanlab olingan fikrlarni ummlashtirish va ular asosida qo'yilgan muammo (yoki mavzu) yuzasidan aniq bir tushuncha hosil qilishga, shuningdek, fikrlarni ma'qullay olishga o'rgatadi. Bu texnologiya talaba (yoki o'quvchi)lar bilan avval yakka holda, so'ngra ularni kichik guruhlariga ajratilgan holda yozma ravishda o'tkaziladi.

“Muloqot” texnologiyasi

Ushbu texnologiya o'quvchilarning dars jarayonida mustaqil fikrlashga, o'z fikrlarini erkin bayon etishga hamda ularda bahslashish madaniyatini tarbiyalashga qaratilgan bo'lib, odatda, bunday mashg'ulot o'quvchilarni kichik guruhlariga ajratilgan holda o'tkaziladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Indiaminov N. va b. Ta'lim samaradorligini oshirishda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim. Ta'lim texnologiyalari. 2014(8)
2. R. Ishmuhamedov, A. Abduqodirov, A. Pardayev. "Ta'limda innovatsion texnologiyalar". T. 2008